

PREDLOG

Plan upravljanja Parkom prirode „Kamaraš“ 2018-2027

Uvod

Park prirode «Kamaraš» stavljen je pod zaštitu Odlukom Skupštine opštine Kanjiža kao prirodno dobro III kategorije. Odluka je objavljena u *Službenom listu opštine Kanjiža br.4 od 18. maja 2005. godine*.

Za Staratelja/Upravljača Parka prirode «Kamaraš» Odlukom o zaštiti proglašeno je Udruženje građana za zaštitu životne sredine i poznavanje zavičaja «Iringo» iz Horgoša. U skladu sa tadašnjom zakonskom regulativom izrađen je *Program zaštite i razvoja za period 2006.-2010. godine*, koji je predvideo razne potrebne aktivnosti u uspostavljanju zaštite (obeležavanje, čuvarska služba, prezentacija dobra) do aktivnih mera zaštite na očuvanju staništa i vrsta (vlažne livade i pašnjaci, istočni deo šume Kamaraš, tršćaci, stepski fragmenti) kao i programe za korišćenje u rekreativne svrhe (edukativna staza, uređenje lokaliteta eko kampa). U periodu 12 godina upravljanja većina aktivnosti planirane ovim višegodišnjim dokumentom nije realizovana. Područje je u jednom periodu imalo čuvara i bilo obeleženo privremenim oznakama. Poslednjih godina su sve aktivnosti zamlre. To je uticalo na odluku da se promeni upravljač.

Novom *Odlukom Skupštine opštine, broj 02-216/2017-17B od 28.06.2017*, za Upravljača je određen **Institut za bezbednost i standarde na radu „HorGas-Consult“ D.o.o. iz Horgoša, Banove Bašte 55** (ovlašćeno lice Ljubomir Knežević) u daljem tekstu Upravljač.

U procesu određivanja novog upravljača Opština Kanjiža je zatražila uslove zaštite prirode za dalje aktivnosti u PP „Kamaraš“. U skladu sa zakonom Pokrajinski zavod za zaštitu prirode izdao je *Rešenje br.03-869/2 od 24.05.2017* sa uslovima zaštite prirode koji usmeravaju dalje aktivnosti, u daljem tekstu Rešenje.

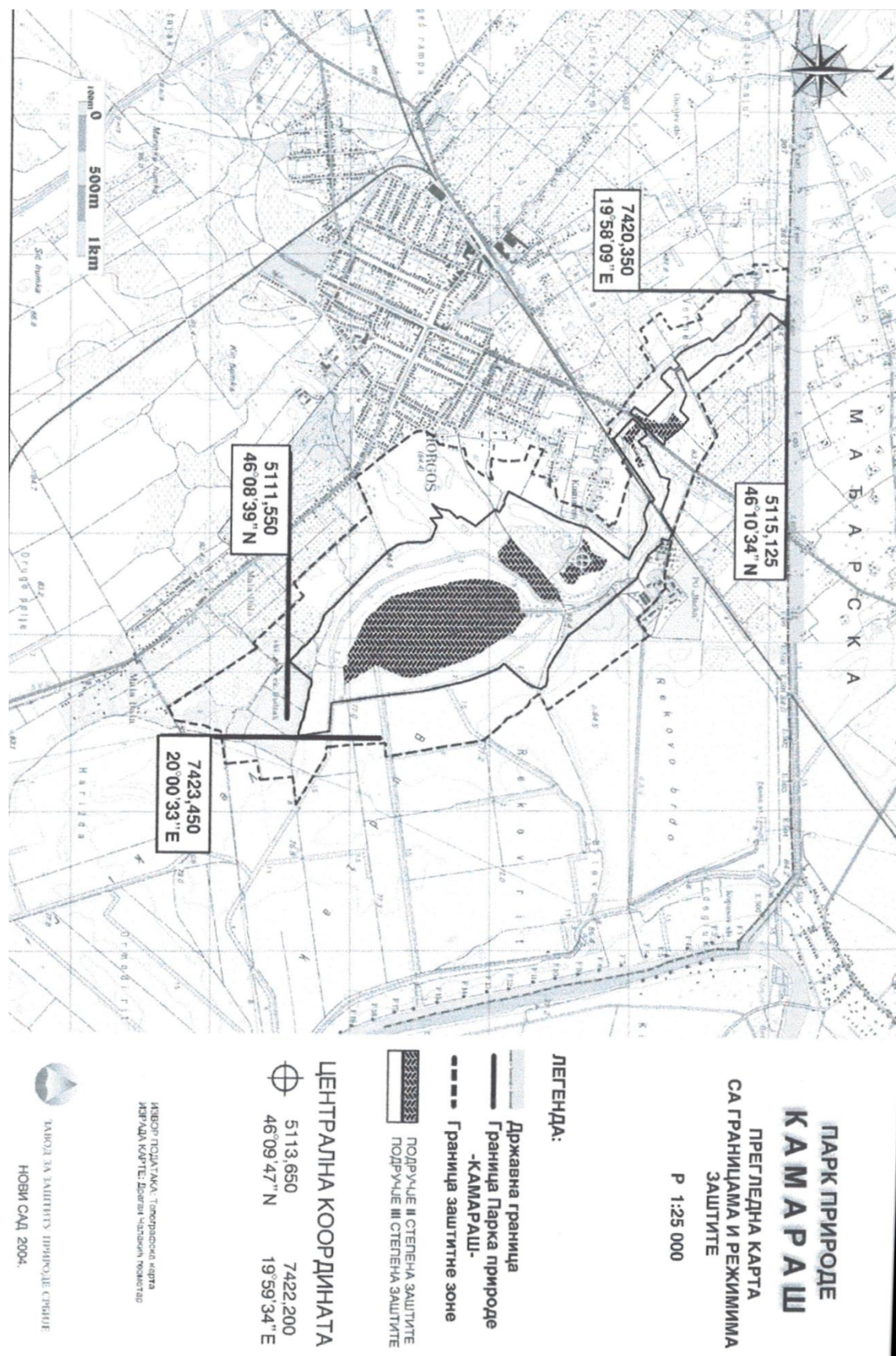
Kako je prethodni Plan upravljanja istekao (Program razvoja i zaštite prirode Parka prirode „Kamaraš“ za period 2006 do 2010) potrebno je sačiniti ti novi Plan.

U skladu sa Zakonom o zaštiti prirode, član 52 i 53, u daljem tekstu Zakon, kao i Odlukom o zaštiti (Odluka Skupštine opštine Kanjiža , br.501-8/2005, Sl. List SO Kanjiža 4/2005), u daljem tekstu Odluka, Upravljač sačinjava Plan upravljanja za period od 10 godina, rukovodeći se uslovima zaštite prirode određeni Rešenjem.

Planom upravljanja određuje se način sprovođenja zaštite, korišćenja i upravljanja zaštićenim područjem, smernice i prioriteti za zaštitu i očuvanje prirodnih vrednosti zaštićenog područja, kao i razvojne smernice, uz uvažavanje potreba lokalnog stanovništva.

Na plan upravljanja zaštićenim područjem koje je proglašeno aktom nadležnog organa autonomne pokrajine, odnosno nadležnog organa jedinice lokalne samouprave saglasnost daje organ nadležan za poslove zaštite životne sredine autonomne pokrajine, odnosno jedinice lokalne samouprave po prethodno pribavljenom mišljenju zavoda.

Do perioda donošenja novog Plana upravljanja sačinjen je privremeni *Plan upravljanja za 2017. godinu*, koji služi kao okvir za aktivnosti upravljača i lokalne samouprave na zaštićenom području do izrade i donošenja Plana upravljanja PP „Kamaraš“ za period 2018-2027, u daljem tekstu Plan upravljanja.

1) Prikaz glavnih prirodnih i stvorenih vrednosti, kao i prirodnih resursa

Prirodno dobro Kamaraš, pored naselja Horgoš, uz granicu sa Mađarskom, obuhvata kompleks vlažnih staništa na tromeđi Subotiško-Horgoške peščare, lesne terase i aluvijalne ravni Tise. To je ekološka celina u kojoj su na malom prostoru skoncentrisani elementi peščare, lesne terase i aluvijalne ravni sa karakterističnim tipovima stepskih, slatinskih i močvarnih staništa. Područje Kamaraša je refugijum prirodnih retkosti i čini prirodni ekološki koridor između drugih vrednih prirodnih površina u okruženju. Park Kamaraš, kao tradicionalno izletišta, sastavni je deo kulturnog nasleđa naselja Horgoš.

Ima površinu od 267,96 ha i zaštitnu zonu od 338 ha. U parku prirode važi dvostepeni režim zaštite. Režim II stepena obuhvata vlažne livade i pašnjake, istočni deo park šume Kamaraš i tršćake sa mozaikom močvarnih zajednica površine 78,25 ha. To su staništa prirodnih retkosti i očuvani fragmenti izvorne vegetacije. Režim III stepena zaštite obuhvata 189,71 ha i ima ulogu tampon pojasa između vrednih prirodnih fragmenata i granice prirodnog dobra i to su uglavnom poljoprivredno i vodoprivredno zemljište kao i deo šume Kamaraš predviđen za turizam i rekreaciju.

Od retkostih biljnih vrsta su prisutni: rapavi kozinac, divlji karanfil i kozja brada. Mnogocvetni pucavac je zaštićen kao prirodna retkost. Iako je broj retkih biljnih vrsta manji u odnosu na okolnih zaštićenih dobara, raznolikost vegetacije uslovljava bogatstvo životinjskog sveta. Pored retkih vodozemaca i gmizavaca, bogatstvo ptičijeg sveta je najvažnija karakteristika područja. Među zabeleženim vrstama 101 se nalazi na spisku zaštićenih prirodnih retkosti naše zemlje. Pomenimo samo neke: jastreb, kobac, bela i crna roda, orao zmijar, orao ribar, vodomar, brojne vrste patki, čaplji, divlja guska, vivak, zlatovrana i mnoge druge.

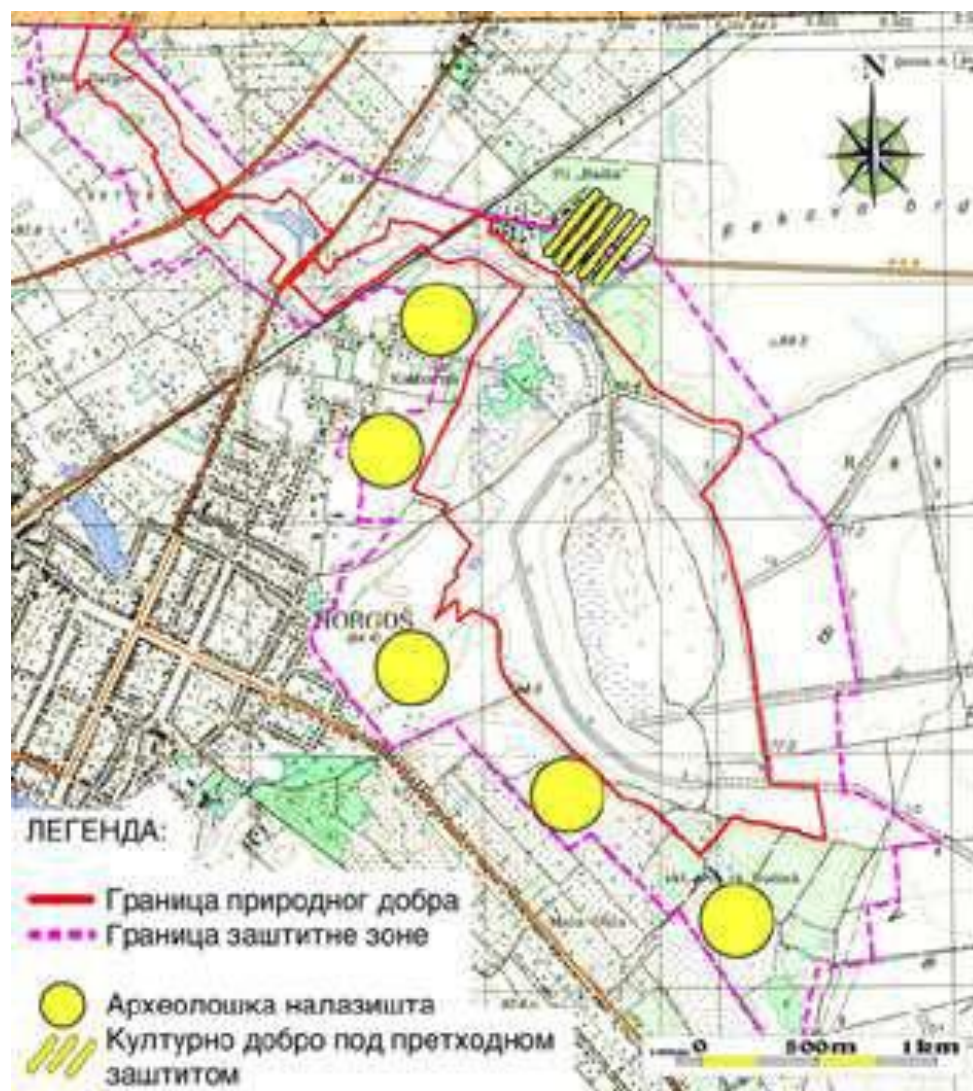
Svojstvo ekološkog koridora regionalnog ranga predstavlja primarnu ekološku funkciju područja. Kontinuirana mreža vlažnih staništa povezuje tresetne livade i slatine zaštićenih područja u Mađarskoj i istočni slatinski deo kompleksa Specijalnog rezervata prirode «Selevenjske pustare» koji čine prostore budućeg zajedničkog prekograničnog dobra «Körös-ér». Regionalni značaj područja time dobija svoju međunarodnu vrednost naročito po tipovima staništa koje ga čine. U skladu sa time **primarni cilj zaštite je:**

1. **očuvanje vlažnih staništa kao refugijuma prirodnih retkosti i vrsta**
2. **očuvanje ekološkog koridora od međunarodnog značaja.**

Na području Parka prirode «Kamaraš» prisutna su tipična staništa Panonske oblasti koja imaju međunarodni značaj. To su panonske slane stepe i močvare, panonske stepe na pesku i na lesu određene *Aneksom I Direktive o zaštiti habitata, flore i faune Evropske unije* (Directive 92/43 EEC, Anex I). kao prioritet za zaštitu.

Što se tiče **stvorenih vrednosti** Park prirode «Kamaraš» je najvećim delom okružen oraničnim površinama. Sa zapadne strane, Park prirode delom se graniči sa građevinskom zonom naselja Horgoš, a u zoni uticaja na zaštićeno dobro nalaze se pojedinačni salaši ili grupe salaša. Sa severoistočne i jugozapadne strane zaštićenog dobra locirana su dva kompleksa (majura) poljoprivredne zadruge «Bačka». Preko severnog dela područja prirodnog dobra «Kamaraš» prelaze saobraćajnice međunarodnog značaja. Novi granični prelaz «Horgoš» ulazi u prirodno dobro i jednim delom preseca ekološki koridor u dolini Foljo.

Areheološke i kulturne vrednosti su takođe prisutne na području. Arheološka nalazišta koja leže u pojasu zaštitne zone označena su na sledećoj mapi.

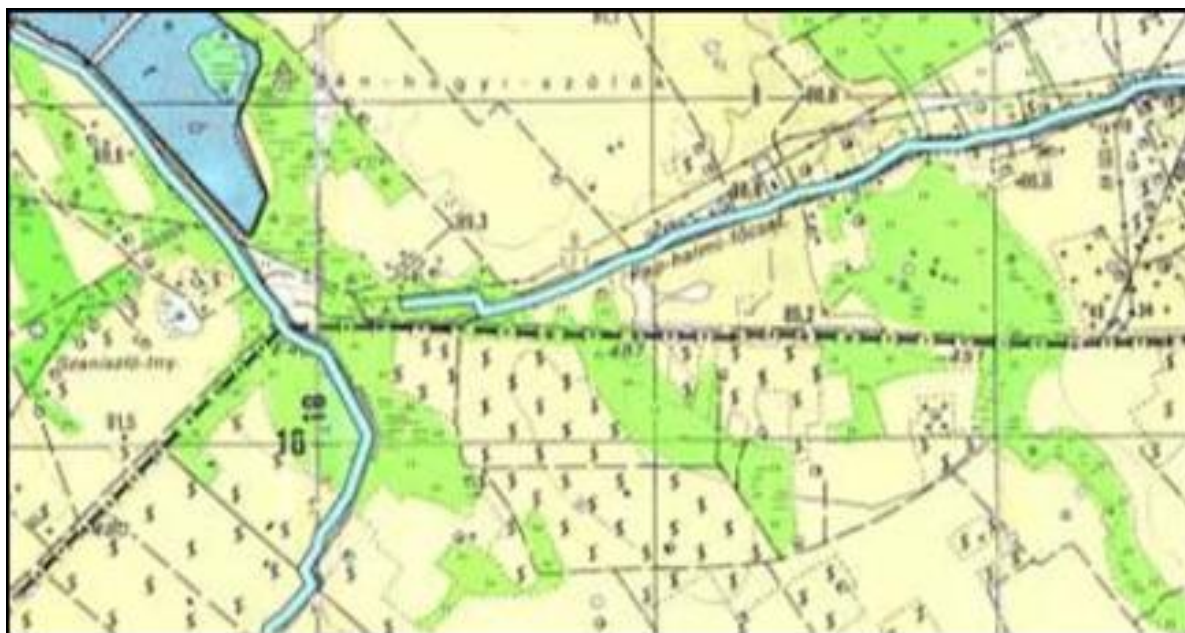

Po podacima Međuopštinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Subotice, u granicama zaštitne zone Parka prirode «Kamaraš» nalazi se evidentirano kulturno dobro pod prethodnom zaštitom: letnjikovac Rek («Reök») sa okolnim prostorom i zgradama

Od **prirodnih resursa** najznačajniji su **zemljište, voda i biološka raznovrsnost**. Zemljište zavisi od svojih geoloških i pedoloških karakteristika. Geološka raznovrsnost na prostoru PP «Kamaraš» je rezultat njegovog geografskog položaja. Severni i severoistočni deo prirodnog dobra pripada Horgoškoj peščari, na kojoj su prisutni eolski peskovi. Eolski redeponovan pesak se javlja i na najjužnijem delu prirodnog dobra. Na dnu lesne doline «Foljo» i na malim površinama kod severnog dela Sigeta prisutni su barski sedimenti u stvaranju. Najveći deo prirodnog dobra se prostire na aluvijumu. Pedološki pokrivač svojom raznovrsnošću predstavlja osnovu predeonog i ekosistemskog diverziteta područja. Na mestima kontakta peska i lesa formiraju se prelazni tipovi zemljišta.

Kod **vodnog resursa** prirodne hidrogeološke karakteristike područja predstavljaju značajan faktor u stvaranju mozaičnog tipa predela. Promene ovih faktora utiču i na predeoni i na ekosistemski diverzitet područja. Blizina freatske izdani, kvalitet i kvantitet površinskih voda direktno utiču na opstanak

prirodnih staništa. Freatska izdan u dolini Tise snabdeva se vodom koja ponire na Bačkoj lesnoj zaravni Subotičkoj peščari i cedi kroz porozni les i pesak. Severni deo prirodnog dobra u hidrološkom smislu skoro u potpunosti zavisi od hidroloških uslova Peščare. Uticaji reke Tise na južnom, aluvijalnom delu područja, su znatno modifikovani izgradnjom melioracionog sistema. Nivo freatske izdani na aluvijalnoj ravni je blizu površine, na dubini od 1 do 4 m. Vodotoci područja su privremenog karaktera. Privremeni vodotok Foljo u svom pri-rodnom stanju je povezivao međudinske depresije, koje se pružaju jugoistočno i istočno od jezera Madaras, sa poplavnim područjem Tise. Nastanak treseta i ostaci vegetacije tresetnih livada ukazuju na stalno prisustvo vode u dolini.

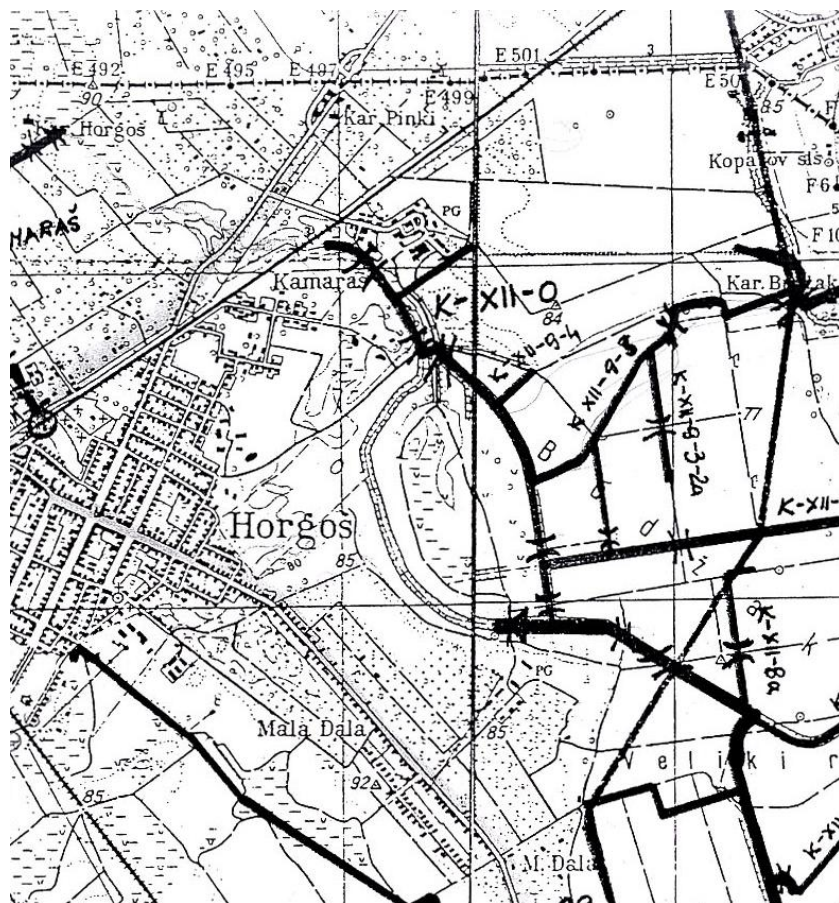
Kanali koji utiču na hidrološki režim zaštićenih dobara područja

Kopanjem **kanala Madaras-Crveni krst** preko Volujskog pašnjaka, vode iz pravca jezera Madaras su usmerene prema ovom kanalu. Kanal „Pap-halmi földcsatorna“, koji se pruža u pravcu zapad-istok blizu državne granice u Mađarskoj, prekida prirodnu vezu međudinskih vlažnih područja sa dolinom Foljo. Prirodna jezera područja bila su fluvijalnog porekla. Južni deo prirodnog dobra pre regulacije Tise pripadao je prostranom priobalnom močvarnom području reke, pod imenom «jezero Lada». Regulisanjem toka Tise i usavršavanjem mreže melioracionih kanala površina stajaćih voda se sve više smanjivala. Ostaci jezera Lada oko Sigeta, Kudeljsko jezero i jezero Fenješ su nestali tokom XX veka.

Veštačka jezera područja su preuzela ulogu prirodnih vlažnih staništa i trenutno služe kao utočište životinjskim vrstama, koje su opstale na prostoru prirodnog dobra uprkos jakom antropogenom uticaju.

Kopanje **jezera Kamaraš** se odvijalo u periodu kada su oko Sigeta još postojala prirodna vlažna staništa (i danas još postoje ta dva nasipa, koja su u tom periodu izgrađena preko močvarnih depresija prema ostrvu), tako da su prisutne biljne i životinjske vrste verovatno brzo naseljavale novo stanište. Današnje

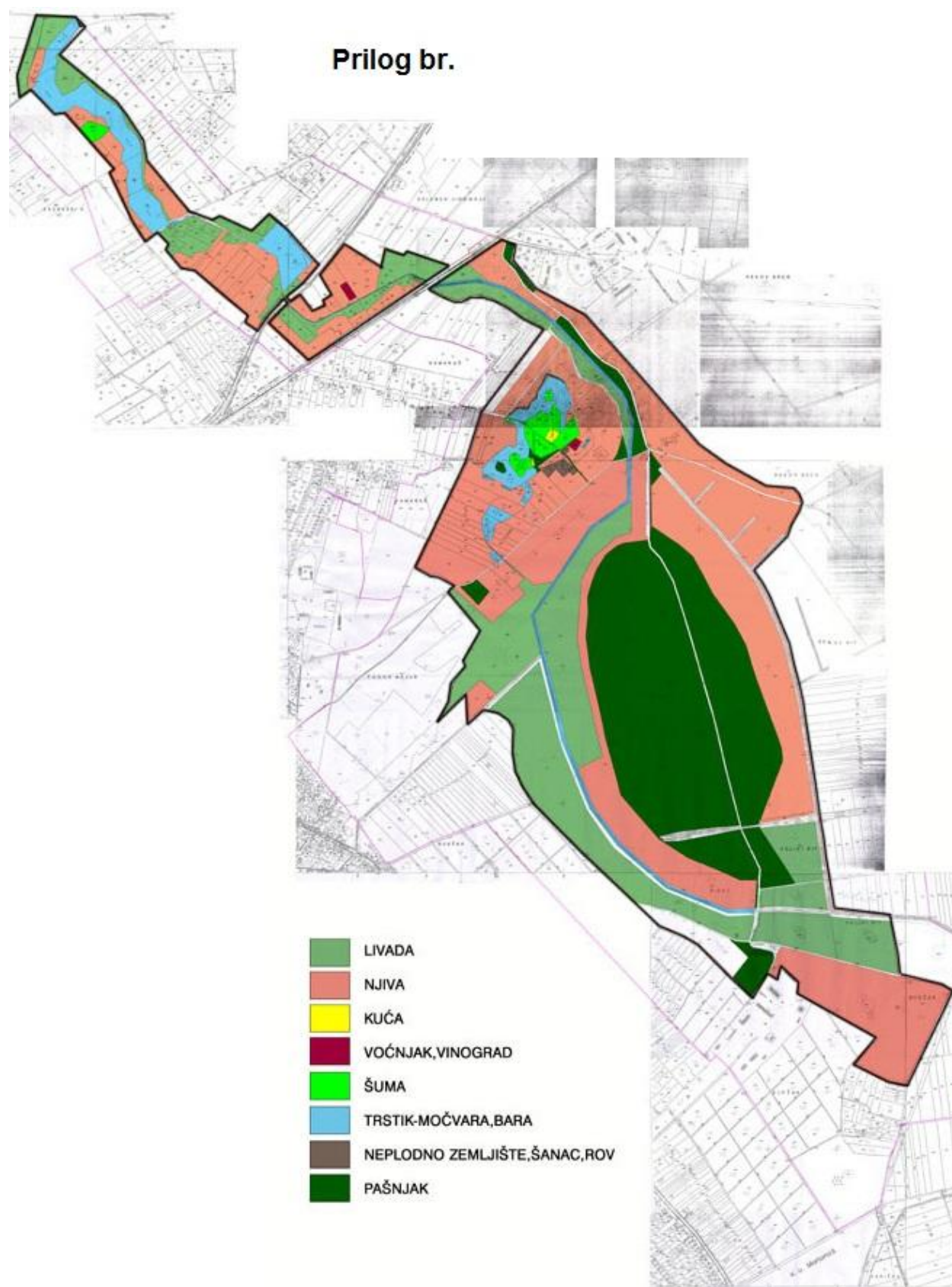
Kudeljsko jezero takođe se smatra veštačkim, jer služi za deponovanje delimično prečišćenih voda naselja Horgoš. Jezero se nalazi iznad regulisanog nivoa podzemnih voda i sastavni je deo hidrološkog sistema područja kojim se upravlja.

Mreža melioracionih kanala je prisutna na celom području. Uticaj kanalske mreže je najizraženiji na južnom delu zaštićenog područja. Zaštita i unapređenje mora biti usklađena sa programima vodoprivrede. Kanali, kombinovani sa vetrozaštitnim pojasima, mogu da igraju važnu ulogu ekoloških koridora. **Drenažni sistem**, koji se nadovezuje na kanale, deluje u pravcu smanjenja saliniteta i vlažnosti zemljišta i izaziva pomeranje sukcesije biljnog pokrivača u pravcu stepa.

Zahvaljujući geografskim karakteristikama prisutna je velika mozaičnost staništa koja daje veliku **biološku raznovrsnost**. Prirodne površine regiona se sastoje od fragmentiranih ostataka prirodnih staništa veličine 5-100 ha, koji su međusobno izolovani obradivim površinama, naseljima i saobraćajnicama. Osim košarica i pašnjaka, čije se površine drastično smanjuju iz godine u godinu, značajni deo biodiverziteta je očuvan na međama i uz kanale. Ta izolovana ostrvca prirode su izložena mnogobrojnim negativnim uticajima antropogene sredine. Intenzivna poljo–privreda i šumski zasadi stranih vrsta pomažu širenje invazivnih vrsta, koje razaraju strukturu iskonske vegetacije i ubrzavaju izumiranje vrsta i smanjenje biodiverziteta. Trenutno stanje ugroženosti prirodnih resursa predela je posledica fokusiranog razvoja poljoprivrede regiona što utiče i na zemljišni i vodni resurs. Pogoršavanje kvaliteta životne sredine praćeno je nestankom prirodnih površina, smanjenjem predeonog, ekosistemskog i specijskog diverziteta. Nestanak vlažnih staništa pogoršava hidrološke uslove, tj. vodni resurs šireg područja .

U prilogu br.1 se vidi stanje namene površina po katastru. Stanje na terenu se bitno razlikuje od namena zabeleženih u katastru. Veliki deo livada se izgubio, što zarastanjem u trsku i žbunje što pretvaranjem u oranicu. Naprimera, na Kudeljnom jezeru deo sa namenom livada i njiva je sada zarasla u trsku. U cilju realizacije revitalizacije ove namene treba ispraviti i uskladiti sa stanjem na terenu.

2) Ocenu stanja životne sredine zaštićenog područja

Park prirode se nalazi unutar agrarnog područja, koje je bilo naseljeno u više navrata tokom istorije. Niži delovi su bili korišćeni na ekstenzivan način sve do druge polovine XX veka, a okolina današnjeg prirodnog dobra je bila pokrivena mrežom salaša. Salašarski tip gazdovanja je bio prilagođen svojstvima predela i omogućio je očuvanje znatnog dela biodiverziteta područja. Formiranjem izletišta Kamaraš s jedne strane su uništene su prirodne osobenosti peščarske vegetacije lokaliteta, a istovremeno je došlo do obogaćenja područja šumskim tipom vegetacije. Razvoj intenzivne poljoprivrede tokom druge polovine XX veka odvijao se bez procene pravih ekoloških kapaciteta ovog osetljivog regiona. Na osnovu iskustva drugih zemalja, ekonomski razvoj vlažnih područja mora biti u saglasnosti sa zahtevima zaštite vodnih resursa.

Područje se takođe nalazi u neposrednoj blizini građevinske zone naselja Horgoš. Zaštitna zona prirodnog dobra predstavlja samo deo zone uticaja okruženja na hidrološki režim vlažnog kompleksa. Najveći deo zaštitne zone predstavlja poljoprivredno zemljište. Sukob interesa ispoljava se delom na samom području Parka prirode, delom u zaštitnoj zoni, najviše načinom korišćenja prostora, što podrazumeva:

- pretvaranje prirodnih staništa u obrađene površine ili u građevinsko zemljište;
- prekomerno korišćenje vode freatske izdani za zalivanje okolnih poljoprivrednih površina;
- tretiranje sistema kanala i prirodnih dolina koje se nadovezuju na vlažni kompleks kao deponije otpadnih voda;
- preterano „odvodnjavanje“ koje decenijski menja karakter prirodnih površina, smanjuje rezerve vode i menja potencijal vodnog resursa
- izgradnju turističkih objekata na prirodnim staništima i razvijanje turis-tičkih aktivnosti koje ugrožavaju ekološki integritet prostora.

Manji deo područja Parka prirode pripada Subotičko-Horgoškoj peščari, a jedan veći deo aluvijalnoj ravni Tise. Oba područja pripadaju kategoriji evropskih osetljivih područja (ESA: Environmentally Sensitive Area), zbog poroznosti peska i peskovitog lesa i blizine podzemne vode (vodni resursi i zemljište se lako zagađuju). Na ovakvim područjima preporučuje se usmeravanje razvoja prema onim vidovima korišćenja, koji manje opterećuju sredinu, a omogućavaju obnavljanje prirodnih resursa u skladu sa principima održivog razvoja.

Tokom poslednjih pedeset godina razvoj intenzivna poljoprivredna proizvodnja, uprkos relativno slabom kapacitetu zemljišnog resursa, predstavljala je osnovni i isključivi cilj razvoja ovog područja. Ekonomski problemi zadnjih decenija su podstakli inicijativu stanovništva šire okoline na proširenje svojih delatnosti. Mnoge lokalne inicijative, kao što je razvoj seoskog i vinskog i eko turizma, širenje proizvodnje zdrave hrane, proizvodnja namirnica na makrobiotičkoj bazi, zasnovane su na realnim potencijalima područja i mogu se uskladiti sa ciljevima zaštite prirode.

Značajnu lokalnu inicijativu predstavlja uređenje prostora Kamaraš za turističke i sportsko-rekreativne aktivnosti. Ovo podrazumeva delimičnu rekonstrukciju hortikulturnog nasleđa i rekonstrukciju nekih starih turističkih objekata u tradicionalnom stilu, jer većina stanovnika Horgoša smatra izletište «Kamaraš– delom kulturne baštine naselja.

Period od stavljanja pod zaštitu 2005. godine do danas protekao je bez većih aktivnosti na zaštićenom području. Osim delimičnog obeležavanja i povremenog čuvanja nisu sprovedene nikakve mere zaštite. Takođe posle izrade *Programa zaštite i razvoja za period 2006.-2010. godine PP „Kamaraš“* koji je predvideo potrebne aktivnosti i mere zaštite usklađene sa konceptom zaštite, nije rađeno na daljim

planskim ili projektnim dokumentima za njihovu realizaciju ni od strane upravljača niti od strane opštine Kanjiža kao donosioca Akta o zaštiti. Ciljevi zaštite nisu ostvarivani kao ni sprečavanje negativnih uticaja.

Zarasli delovi jezera Kamaraš

Ispod šume Kamaraš – deo nekadašnje livade pretvoren u njivu – kukuruz

Trstik koji se, usled promenjenih hidroloških uslova, širi na pašnjak Siget

Zapadni deo Sigeta – nekadašnje livade zarasle u trsku i žbunje

Integritet brojnih površina je ugrožen promenom namene u periodu pre proglašenja zaštite, nekadašnje livade pretvorene u njive a površine starog parka tretirane kaom šumsko zemljište, trstik kao njiva i dr.

3) Pregled konkretnih aktivnosti, delatnosti i procesa koji predstavljaju faktor ugrožavanja zaštićenog područja

Izmenjene ekološke karakteristike područja

Uticaji melioracije

Odvodnjavanje područja koje teče kontinuirano od sredine XIX veka dovelo je do smanjenja vlažnih površina i do pojačane sekundarne zaslanjenosti terena na nekim lokacijama. Posle II Svetskog rata u regionu je otpočeo razvoj intenzivne poljoprivrede, bez procene pravih ekoloških kapaciteta regiona. Radi formiranja velikih poljoprivrednih parcela izgrađena je mreža kanala za odvodnjavanje, kao pokušaj za potpuno isušivanje aluvijalne depresije. Iskonski tipovi vlažnih staništa su opstali samo u najnižim delovima terena.

Pokušaj raslanjivanja slatine Siget, izgradnjom sistema drenažnih cevi i kanala kojima teče voda iz arterskih bunara, mestimično je poremetio vegetaciju slatina, a istovremeno je doprineo stvaranju vrednih, blago zaslanjenih močvarnih fragmenata koji privlače ptice. Upoređivanjem florističkih podataka iz početka XX veka sa sadašnjim stanjem, uočava se da je slatinska vegetacija zadržala svoje osnovne karakteristike.

Fragmentacija i izolacija staništa

Pod uticajem ljudskih delatnosti najviše su reducirana stepska i tresetna staništa. Ostaci reliktnih stepске zajednice su relativno degradirani, a narušavanje lesne kose i danas je u toku. Meštani koriste «žutu zemlju» za malterisanje starijih objekata. Vlažne livade na tresetnoj podlozi bile su prisutne na veoma malim površinama u dolini vodotoka Foljo. Ova staništa su skoro u potpunosti uništena eksploatacijom trese ta. Deo faune ovih staništa je pronašao utočište u park šumi Kamaraš.

Saobraćajnice presecaju dolinu Foljo. Njihov negativan uticaj zavisi od prometa. Međunarodna železnička pruga Subotica-Segedin najmanje utiče na prohodnost ovog ekološkog koridora, autoput E-

75 i granični prelaz je udobroj meri prekinuo vezu zaštićenog područja sa prirodnim područjima severnije u Mađarskoj. Negativni uticaji autoputa E-75 na životnu sredinu ispoljavaju se tokom redovnog korišćenja i u slučaju akcidentnih situacija (buka, vibracije, zagađenje).

Prestanak tradicionalnih vidova korišćenja prirodnih resursa na ovom području, koje je već vekovima pod uticajem čoveka, može delovati izrazito nepovoljno. Prestanak ispaše i košenja predstavlja potencijalnu opasnost za nestanak livadskih staništa, dok prestanak seče trske na Kudeljskom jezeru izaziva ubrzano zarastanje slobodnih vodenih površina i širenje trske po vlažnim livadama.

Prestanak košenja stepskih ostataka ima za posledicu zarastanje stepskog pojasa žbunastom vegetacijom, što se jasno uočava na čistinama Kamaraša.

Širenje alohtonih invazivnih vrsta

Neadekvatno upravljanje stepskim, livadskim i šumskim staništima omogućuje širenje invazivnih vrsta biljaka, što dovodi do razaranja strukture prirodnih biljnih zajednica. Najkritičnije je stanje na području park-šume Kamaraš, gde se u podrastu širi nekoliko invazivnih vrsta.

Zagađenje

Difuzno zagađenje prirodnih površina potiče od priliva hranljivih materija sa poljoprivrednih površina putem podzemnih voda ili pod dejstvom eolske erozije. Ono izaziva promene u strukturi biljnih zajednica, invaziju trske na skoro svim tipovima staništa i eutrofizaciju površinskih voda. Glavni izvor hemijskog zagađenja je takođe poljoprivreda.

Zagađenost otpadnim vodama najviše ugrožava Kudeljsko jezero. Kanali koji se ulivaju u zaštićeno dobro prenose otpadne vode industrijskih objekata. Ovaj deo prirodnog dobra je opterećen i samo delimično prečišćenim otpadnim vodama naselja Horgoš. Znak eutrofizacije je širenje trske i nestanak otvorenih vodenih površina.

Izgradnjom autoputa neminovno dolazi do porasta stepena zagađivanja vazduha polutantima primarnog i sekundarnog porekla, od kojih najnegativniji uticaj na zaštićeno područje imaju olovo i jedinjenja ugljovodonika, kao i do zagađivanja vode i zemljišta.

Potencijalna ugroženost prirodnih vrednosti

Izgradnjom novog graničnog prelaza doći će do pogoršavanja kvaliteta ekološkog koridora u dolini Foljo. Funkcionisanje kompleksa graničnog prelaza je praćeno nekim neizbežnim pojavama (prisustvom ljudi, buke, aero- i svetlosno zagađenje) koje deluju negativno na funkcionisanje koridora.

4) Dugoročni ciljeve zaštite, očuvanja i unapređenja i održivog razvoja

Dugoročni ciljevi zaštite prirode su očuvanje prirodnih resursa i razvoj specifičnih funkcija područja Parka prirode „Kamaraš“ :

- Očuvanje karaktera područja kao ekološkog koridora uz zaštitu autohtonih staništa slatinskog, vlažnog, barsko-močvarnog i šumskog tipa
- Aktivna zaštita prostora uz revitalizaciju staništa,
- Usklađivanje dozvoljenih vidova korišćenja prirodnih resursa (poljoprivreda, vodoprivreda, lovstvo) sa potrebama zaštite prirode i očuvanja prirodnog dobra i sprovođenje principa održivog razvoja
- Uspostavljanje monitoringa specifičnih staništa i vrsta, ugrožavajućih faktora, uticaja aktivnih mera zaštite i dozvoljenih aktivnosti
- Saradnja u okviru regionalne mreže zaštićenih područja i budućim prekograničnom području Koros-er sa Republikom Mađarskom

U planskom periodu 2018-2027. opredeljuju se sledeći *prioriteti* :

1. Ustanovljavanje funkcionalnog upravljanja na ovom zaštićenom području
 - Utvrdjivanje spoljne granice
 - promena postojećih namena parcela u katastru
 - prezentacija zaštićenog statusa prostora (obeležavanje, čuvar)
 - upoznavanje lokalnog stanovništva i korisnika sa statusom i ciljevima zaštite (edukacija i prezentacija prirodnih vrednosti)
2. Očuvanje postojećih prirodnih vrednosti
 - aktivne mere zaštite u prirodnolikim fragmentima (namenska košenja, čišćenja staništa prirodnih retkosti)
 - prilagođavanje dosadašnjih načina korišćenja resursa uslovima režima zaštite (u poljoprivredi, vodoprivredi, lovstvu)
 - utvrđivanje i praćenje stanja prirodnih vrednosti / ustanovljavanje monitoringa
3. Obnova i unapređenje degradiranih delova područja i kulturnih vrednosti
 - revitalizacija šume Kamaraš u skladu sa režimima zaštite
 - revitalizacija izvornih prirodnih elemenata- ugroženih staništa na delovima područja
4. Razvijanje novih funkcija u skladu sa statusom zaštite
 - održivo korišćenje vodnog resursa, adaptacija na klimatske promene
 - organizovanje radnih i eko kampova lokalnog i regionalnog tipa
 - razvijanje eko i etno turizma kao i rekreacionih sadržaja

Po svom karakteru navedeni prioriteti za srednjeročni period (naročito 2 i 3) se neće moći realizovati do kraja i imaju kontinuirani karakter, U skladu sa vrstom aktivnosti i u zavisnosti od obezbeđivanja finansijskih sredstava opredelivaće se godišnja dinamika realizacije.

Koncepcija zaštite prirode i razvoja područja Parka prirode „Kamaraš“ definiše se prema stanju zaštićenog dobra, trenutnom stanju sistema i prakse u zaštiti prirode, principa aktivne i integralne zaštite i održivog razvoja i postavljenih ciljeva zaštite prirode.

Pored primarnog cilja zaštite: očuvanje vlažnih staništa kao refugijuma prirodnih retkosti i vrsta i očuvanja ekološkog koridora od međunarodnog značaja, ciljevi zaštite uz mogući održivi razvoj su definisani Odlukom, u članu 5 pod 2.

5) Analizu i ocenu uslova za ostvarivanje tih ciljeva

Novi Upravljač trenutno kao izvor finansiranja aktivnosti na zaštiti prirode ima samo sredstva budžeta Opštine Kanjiža.

Sredstva iz Republičkog budžeta namenjena su zaštićenim područjima I kategorije dok je PP „Kamaraš“ III kategorije.

Sredstva iz Pokrajinskog Sekretarijata za urbanizam i zaštitu životne sredine namenjena su zaštićenim područjima II kategorije ili projektima zaštite vrsta i staništa, koji tek treba da se izrade u narednom planskom periodu.

Sredstva državnog Fonda za zaštitu životne sredine nisu na raspolaganju jer je Fond u fazi osnivanja.

Sredstva koja bi se dobijala iz naknada korišćenja prostora PP „Kamaraš“ tek treba realizovati nakon izrade Pravilnika o naknadama za korišćenje zaštićenog područja (član 70 Zakona).

Sredstva od prihoda za obavljanje delatnosti biće na raspolaganju tek nakon realizacije projekata uređivanja i rekultivacije delova zaštićenog područja u kojima se mogu obavljati posete, rekreacija i turizam (III stepen zaštite).

Neke praktične aktivnosti na terenu mogu se obaviti volonterskim akcijama.

U budućnosti se može računati na korišćenje međunarodnih fondova (npr. IPA, LIFE, IPARD – ruralni razvoj i sl.)

Plan upravljanja za naredni period obuhvata dvojake zadatke. Jedni su ostvarivanje funkcionalne zaštite (čuvarska služba, obeležavanje, ustanovljavanje linija granice na terenu, kontakt sa korisnicima prostora i dr.), a drugi predstavljaju pripremu za zadatke novog dopunjenog akta zaštite – zaštitna zona i projekata revitalizacije i uređenja Kudelnog jezera i delova šume Kamaraš. Sve ove aktivnosti treba da obezbede unapređenje ekosistema i biodiverziteta i usklade potrebe razvoja sa očuvanjem prirodnih resursa. Ovaj plan obuhvata planirane aktivnosti ne samo Upravljača nego i svih subjekata i korisnika područja sa ciljem očuvanja prirodnih vrednosti.

Uslovi za njegovu realizaciju su:

I Finansijska podloga i podrška razrađene prema subjektima koji su u obavezi da učestvuju u realizaciji Programa

-Lokalna samouprava-opština Kanjiža

-, „HorGas-Konsult“ d.o.o.

-korisnici površina zaštićenog područja

uz iznalaženje svih ostalih koji su zainteresovani za očuvanje, zaštitu i racionalno „korišćenje“ prirodnih vrednosti kroz donacije i projekte.

II Definisanje godišnjih planova, urađenih na bazi Plana upravljanja

U njima će se konkretizovani zadaci u skladu sa tekućim prioritetima i aktivnosti predviđene za realizaciju u tekućoj godini, dinamika njihovog izvršavanja i visina potrebnih sredstava, kao i mogućih izvora obezbeđenja ovih sredstava.

Četiri glavna osnova na kojima se programske aktivnosti mogu ostvarivati

1. Organizovanje, opremanje, kadrovske osposobljavanje upravljača
2. Obezbeđivanje finansijskih sredstava iz planiranih izvora za upravljača i druge subjekte
3. Donošenje planske i druge dokumentacije
4. Saradnja svih nadležnih i zainteresovanih subjekata

6) Prioritetne aktivnosti i mere na zaštiti, održavanju, praćenju stanja i unapređenju prirodnih i stvorenih vrednosti

U planskom periodu prioritet je:

- Ustanovljavanje/osposobljavanje čuvarske službe (upoznavanje sa terenom, korisnicima prostora, uhodavanje izveštavanja i reagovanja na terenu, edukacija korisnika i prijave prekršioaca);
- Utvrđivanje spoljne granice zaštićenog područja (postojeće međe katastarskih parcela) na terenu gde georeferencirani materijal (npr. ortofoto snimak) ukazuju na odstupanja u odnosu na katastar;
- Obeležavanje pristupnih pravaca propisanim tablama;
- Izrada *Pravilnika o unutrašnjem redu*;
- Izrada *Akta o naknadama* za korišćenje zaštićenog područja;
- Izrada *godišnjih programa* upravljanja Parkom prirode „Kamaraš“ na osnovu usvojenog *Plana upravljanja PP „Kamaraš“ 2018-2027*
- Realizacija aktivnih mera zaštite (košenje, čišćenje, uklanjanje podrasta, postavljanje, veštačkih duplji, zimski ishrana, organizovanje tradicionalne ispaše i dr.)
- Promena kulture poljoprivrednog zemljišta na prostoru postojećeg tršćaka (promeniti kulturu njive u kulturu močvare);
- Pribavljanje mišljenja nadležnog vodoprivrednog preduzeća o mogućem najvišem vodostaju u Kudeljnom jezeru
- Saradnja sektora zaštite prirode, vodoprivrede i lokalne zajednice na izradi koncepta faznog uređenja i revitalizacije prostora Kudeljskog jezera
- Izrada plana detaljne regulacije i hidrotehničkog projekta faznog uređenja dela Kudeljnog jezera
- Realizacija pojedinih faza projekta uređenja dela Kudeljnog jezera
- Na području starog parka promena namene kultura površina (sada šumsko i poljoprivredno zemljište) sa ciljem označavanja parkovskih površina u katastru.
- Čišćenje šume Kamaraš od invazivnih vrsta.
- Izrada projekta uređenja ostataka starog parka
- Realizacija projekta uređenja ostataka starog parka
- Izrada i realizacija programa revitalizacije livada i slatina
- Projekat podizanja multifunkcionalnog zaštitnog pojasa na severozapadnom i zapadnom delu Parka prirode „Kamaraš“
- Realizacije programa promocije zaštićenog područja (saradnja sa stanovništvom, organizacija kampova, radnih akcija i sl.)

7) Prioritetne zadatke naučnoistraživačkog i obrazovnog rada

Mogućnosti praćenja i izučavanja dinamike malih populacija na fragmentima staništa i na reprezentativnom primeru ekološkog koridora treba da nam pruži informacije, koje su značajne za rešavanje praktičnih problema zaštite. Rezultati treba da posluže kako očuvanju postojećih prirodnih vrednosti, tako i za stvaranje modela unapređenja i revitalizacije degradiranih delova prirode.

1. Kartiranje staništa prirodnih retkosti
2. Kartiranje vegetacije
3. Inventar flore
4. Praćenje stanja ornitofaune
5. Inventar i stanje populacija vodozemaca, gmizavaca i sisara
6. Inventar insekata
7. Formiranje baze podataka
8. Monitoring stanja ugroženih biljnih i životinjskih vrsta

Predložene teme za istraživanja se mogu dopunjavati u skladu sa ciljevima i potrebama zaštite. Realizovaće se u skladu sa iskazanim interesovanjima stručnjaka.

Saradnjom sa civilnim organizacijama u okruženju, koje kao svoje aktivnosti imaju navedene teme (ULJP "Riparia" Subotica, ED „Richard Csornai“ Subotica, BID „Josif Pančić“ Novi Sad i dr.) mogu se razviti kontinuirana istraživanja.

Deo tema se može realizovati tokom letnjih istraživačkih/ekoloških kampova koji bi okupljali mlade istraživače i studente biologije i sličnih profila kao i zainteresovane mlade iz lokala, sa ciljem prikupljanja određenih setova podataka. Ovi kampovi se mogu realizovati u sklopu planiranih eko-kampova bez većih dodatnih troškova (npr. kamp na Ludaškom jezeru ili kamp u Novom Kneževcu).

Ovi podaci bi se dugoročno, ukoliko se prikupljaju kontinuirano, mogli pretvoriti u bazu podataka o prirodnom dobru koja uz podatke iz čuvarskog dnevnika mogu biti značajan elemenat u monitoringu stanja Parka prirode. Ova baza podataka doprineće u budućnosti boljem staranju i upravljanju prirodnim dobrom.

8) Planirane aktivnosti na održivom korišćenju prirodnih vrednosti, razvoju i uređenju prostora

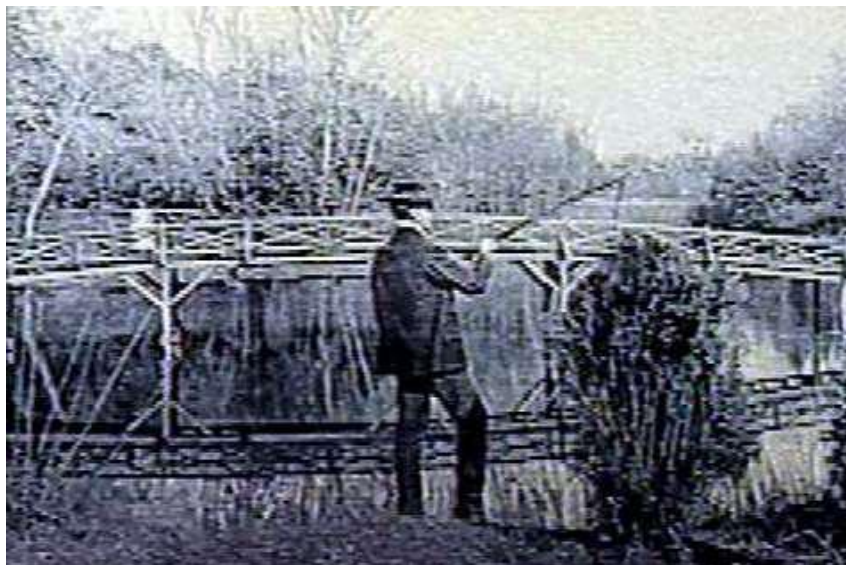
Aktivnosti u razvijanju eko-turističkih i rekreativnih sadržaja

Mogućnosti razvoja ovih sadržaja se zasniva na prirodnim i kulturnim vrednostima Parka prirode "Kamaraš" u kojima se nalaze i elementi za prezentaciju.

Za prezentaciju prirodnih vrednosti unutar režima zaštite II stepena, potrebno je formirati Edukativnu stazu. Najpovoljnija trasa je u istočnom delu šume Kamaraš i prema Kudeljskom jezeru.

Staza opremljena putokazima, informativnim tablama i osmatračkim tačkama, prostorno usmerava kretanje posetilaca i ukazuje na prirodne vrednosti područja vodeći računa o smanjenju disturbacije staništa prirodnih retkosti. Obilaske učenika ili zainteresovanih građana u periodu gnežđenja treba organizovati kroz eko-turističke ture uz pratnju vodiča.

Unutar režima zaštite III stepena u zapadnom delu park šume Kamaraš, kao deo turističkih sadržaja može biti i uređen prostor za logorovanje ili za letnji kamp mladih, omogućujući odvijanje edukativnog eko-turizma koji već ima tradiciju u ovoj regiji.

Očuvanje kulturne baštine

Kulturno-istorijska funkcija je, sa jedne strane, povezana sa spomenicima kulturne baštine, a sa druge strane sa tradicionalnim načinom korišćenja prostora. Park šuma Kamaraš sa jezerom predstavlja ostatak nekadašnjeg poznatog izletišta. Očuvani dokumenti sa prekretnice XIX i XX veka pružaju mogućnost za delimičnu rekonstrukciju parka i objekata stvarajući spomenik istorijatu naselja Horgoš, a istovremeno predstavljaju osnovu za turističku ponudu lokaliteta. Brojna, delimično ispitana arheološka nalazišta ukazuju da je područje prirodnog dobra bilo naseljeno u više navrata tokom istorije. Budući arheološki podaci mogu da obogate kulturno nasleđe regiona. Projekti ovog tipa mogu biti predmet prekogranične saradnje u IPA programima.

Zarasli ostaci “Bagojvar”-a

Održivo korišćenje vodnog resursa

Regulaciju voda uskladiti sa interesima zaštite i potrebama razvoja turističkih-rekreativnih kapaciteta . I klimatskim promenama (uloga bunara i meliorativnih kanala , korišćenje vlažnih depresija kao retenzija unutrašnjih voda i sl.

U saradnji sa sektorom vodoprivrede doći do odgovarajućeg modela korišćenja vodnog resursa.

Održivo korišćenje depresije Kudeljnog jezera

Uređenje Kudeljnog jezera mora biti usklađeno sa očuvanjem funkcionalnosti meliorativnog sistema područja uz preispitivanje mogućih rešenja kojima se smanjuju ili eliminišu negativni uticaji delimično prečišćenih voda koji stižu sa prečištača u depresiju (izazivajući zarastanje i zamuljenje). Vodoprivredni radovi na otvaranju vodenog ogledala i formiranju uređene površine (za rekereaciju i pecanje) na delu depresije Kudeljnog jezera mogu biti izvedeni samo nakon izrade određene projektne dokumentacije. Izradi ove dokumentacije treba da predhode aktivnosti na saradnja sektora zaštite prirode, vodoprivrede i lokalne zajednice na izradi koncepta faznog uređenja i revitalizacije ovog prostora.

Zaraslo Kudeljno jezero

Održivo korišćenje slatinskih i livadskih staništa

Kao osnovnu meru očuvanja ovih staništa treba obezbediti tradicionalne vidove korišćenja (ispašu, košenje). Imajući u vidu da je deo livada zarastao u trsku i podrast biće neophodno i prethodno čišćenje ovih površina.

Slatine na Sigetu predstavljaju karakterističan tip staništa u Panonskom regionu

Slatinski pašnjak na Sigetu, oivičen tršćacima plavnog područja i korišćen na tradicionalan način, čuva arhaičan izgled predela, a istovremeno doprinosi i održavanju biodiverziteta regiona.

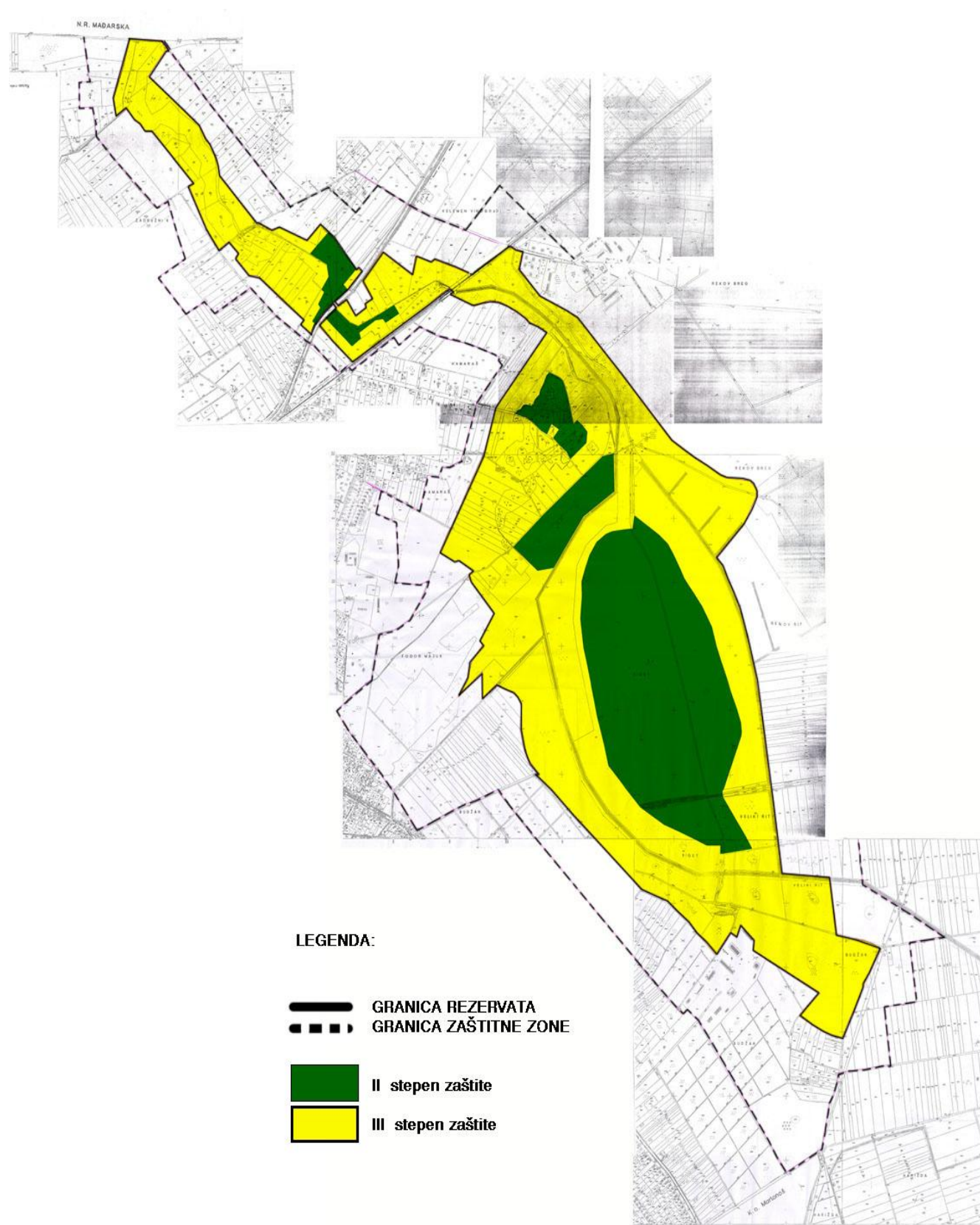
9) Prostornu identifikaciju planskih namena i režima korišćenja zemljišta

Zaštita i moguće korišćenje prirodnih vrednosti, posebno specifičnih slatinskih, vlažnih, močvarnih i šumskih ekosistema, kao i ugroženih i retkih vrsta biljaka i životinja na području Parka prirode „Kamaraš“ odvija se kroz obavljanje sledećih grupa aktivnosti:

- 2.1. Opšte mere zaštite- Nadziranje sprovođenja propisanih zabrana i kontolisanje načina i obima korišćenja u dozvoljenim radnjama
- 2.2. Posebne mere zaštite - Organizacija, i realizacija programa posebnih mera zaštite

2.1 Opšte mere zaštite – propisani režimi

Prema Odluci o zaštiti (*Sl.list opštine Kanjiža br. 4/05*) na području Parka prirode „Kamaraš“ sa površinom od 267,96 ha sprovodi se dvostepeni režim zaštite vezan za određene površine i lokalitete. Skup svih površina u istom stepenu zaštite čine pojedinu **zonu zaštite**.

Zona II stepena zaštite

Ova zona obuhvata staništa retkih vrsta: slatinskih pašnjaka na Sigetu, severni deo Kudeljskog jezera, ostatke močvarnih livada u dolini Foljo kod magistralnog puta. Istočni deo park-šume Kamaraš kao refugijum prirodnih retkosti takođe pripada ovoj zoni. Ukupna površina ove zone je 78,25 ha i raspodeljena je na četiri pomenuta dela. Najveći deo zauzimaju travne površine vlažnih livada i pašnjaka, zatim tršćake sa mozaikom močvarnih zajednica a najmanjesu zastupljeni fragmenti autohtone šumske vegetacije.

Prema Zakonu o zaštiti životne sredine u zoni II stepena zaštite ograničava se i strogo kontroliše korišćenje prirodnih resursa. Na ovim površinama se mogu vršiti one aktivnosti koje unapređuju stanje i omogućavaju prezentaciju prirodnog dobra bez posledica po njegove temeljne vrednosti.

Za površine u II zoni zaštite Parka prirode «Kamaraš» prioritetni cilj su očuvanje i poboljšavanje kvaliteta staništa kroz aktivne mere zaštite.

Na ovim površinama pored zabrana navedenih u članu 5 stav 1 Odluke o zaštiti i važi još i sledeće: zabranjuje se

- ⊗ paljenje vegetacije;
- ⊗ lov, osim sanitarnog;
- ⊗ postavljanje hranilica za divljač;
- ⊗ ulazak posetilaca bez vodiča u periodu od 1. februara do 31. jula;
- ⊗ turističke i rekreativne aktivnosti;
- ⊗ kampovanje i loženje vatre;
- ⊗ držanje i kretanje čamaca u vodi;
- ⊗ aktivnosti na vodi, osim za potrebe sprovođenja mere zaštite, naučno-istraživačkih radova i edukacije;
- ⊗ sportski ribolov;
- ⊗ izgradnja molova i rekonstrukcija građevinskih objekata;
- ⊗ košenje teškom mehanizacijom;
- ⊗ košenje u generativnom periodu i bez primene zaštitnih mera za faunu;
- ⊗ seča trske, osim po programu zaštite i razvoja prirodnog dobra;
- ⊗ ispaša, osim po programu zaštite i razvoja prirodnog dobra;

primena hemijskih sredstava, mineralnih i organskih đubriva, osim za ciljeve aktivne zaštite prirodnih retkosti

Na području celog Parka prirode “Kamaraš” obezbeđuje se :

(Odluka o zaštiti član 5 stav2)

- ☒ održavanje optimalnog stanja fragmentiranih staništa prirodnih retkosti merama aktivne zaštite (očuvati netaknutost 20% tršćaka i 10% slatina);
- ☒ otkup površina u cilju restauracije staništa i formiranja zaštitnih pojaseva;
- ☒ suzbijanje invazivnih vrsta;
- ☒ održavanje i revitalizacija fragmenata šumaraka poljskog jasena i vrbe ive na zabarenim terenima;
- ☒ poduhvati reintrodukcije biljnih i životinjskih vrsta i revitalizacije staništa;

- ☒ usmeravanje strukture i sukcesije prirodne vegetacije; postavljanje veštačkih duplji, ostrvaca i hranilica za prirodne retkosti; unapređivanje postojećih i formiranje novih ekoloških koridora kako između odvojenih delova rezervata, tako i prema drugim prirodnim dobrima i prema Tisi;
- ☒ revizija projekata i programa upravljanja vodnim režimom područja i njihovo prilagođavanje sadašnjim namenama prostora;
- ☒ održavanje optimalnog vodnog režima u skladu sa prirodnom hidrološkom dinamikom područja;
- ☒ izmuljivanje jezera Kamaraš i Kudeljsko jezero; revitalizacija vodotoka Foljo u okviru prekograničnog projekta;
- ☒ uređenje i korišćenje prostora u skladu sa kapacitetom prostora a u cilju očuvanja i unapređenja prirodnih i kulturnih vrednosti;
- ☒ prostorno i sezonski ograničena prezentacija prirodnih i kulturnih vrednosti.
- ☒ formiranje vetrozaštitnih pojaseva autohtonim vrstama u skladu sa interesima očuvanja biodiverziteta područja;
- ☒ održavanje i revitalizacija šumskih površina; kontrolisano sečenje trske;
- ☒ kontrolisana ispaša i košenje livada kao mera zaštite;
- ☒ uspostavljanje monitoringa sa prioritetom praćenja stanja prirodnih retkosti i hidroloških karakteristika;

naučno-istraživački i obrazovni rad i prezentacija prirodnih i kulturnih vrednosti.

Zona III stepena zaštite

Ova zona ima dvojaku ulogu. U ekološkom pogledu ima ulogu pufer pojasa (tampon zone) između granice Parka prirode i prirodnih fragmenata u II zoni. Uloga ovakvog pojasa je ublažavanje negativnih uticaja sa poljoprivrednih površina i od naselja. Istovremeno ima ulogu očuvanja i unapređenja staništa uz mudro korišćenje prirodnih resursa. Prirodne vrednosti koje naseljavaju ovaj prostor (vodozemci, gmizavci, ptice) prilagođene su na tradicionalne vidove korišćenja pašnjaka, livada i tršćaka. Zahvata površinu od 189,71 ha. Pod ovim režimom se nalaze: tršćaci srednjeg i južnog dela Kudeljskog jezera, stari parlozi i zapadni deo degradirane park-šume Kamaraš, kao i agrarne površine duž doline vodotoka Foljo i sa istočne strane Sigeta. Deo ovih površina predviđen je za otkup i revitalizaciju.

Režim za ovu zonu utvrđuje ograničeno korišćenje prirodnih resursa i kontrolisane intervencije i aktivnosti u prostoru usklađene sa funkcijom zaštite. Dugoročni cilj je da se intenzivna poljoprivreda zameni drugim ekstenzivnijim vidovima koje su u skladu sa pedološkim i hidrološkim osobinama ovog osetljivog područja kao i da se aktivnosti u uređivanju voda usklade sa ciljevima zaštite.

Pored odgovarajućih vidova korišćenja u poljoprivredi, prirodolikost predela pruža mogućnost razvoja eko turizma i rekreacije, što omogućuje i režim zaštite.

Rekonstrukcijom parkovskih površina na području park-šume Kamaraš, pored rekreacione-turističke funkcije treba vratiti i elemente kulturnog-hortikulturnog nasleđa vezanog za ovaj prostor.

Za površine III zone važi sledeći režim (prema članu 5 stav 1 Odluke o zaštiti):

zabranjuje se

- ⊗ uznemiravanje, sakupljanje i uništavanje divlje flore i faune, osim u naučno-istraživačke svrhe u cilju unapređenja prirodnih vrednosti;
- ⊗ unošenje alohtonih vrsta biljaka i životinja, izuzev parkovskih površina
- ⊗ paljenje vegetacije, osim u cilju usmeravanja sukcesije prirodne vegetacije kao mere zaštite;

- ⊗ pošumljavanje staništa pod travnatom vegetacijom;
- ⊗ lov, osim za potrebe održavanja zdravstvenog stanja i optimalne brojnosti divljači;
- ⊗ privredni ribolov;
- ⊗ prihranjivanje riba u jezeru Kamaraš
- ⊗ svaki vid korišćenja vode iz jezera Kamaraš i prve freatske izdani;
- ⊗ odvođenje ili prevođenje vode privremenog vodotoka Foljo;
- ⊗ izgradnja zalivnih sistema;
- ⊗ svako upuštanje vode ispod II klase kvaliteta (β mezosaprobna) u sistem kanala povezanih sa vodotokom Foljo i jezerom Kamaraš;
- ⊗ izvođenje hidromelioracionih radova koji bi doveli do smanjenja nivoa podzemnih voda (prokopavanje novih kanala, produbljivanje postojećih i dr.);
- ⊗ promena morfologije terena (raskopavanje i nasipanje obala, otvaranje pozajmišta peska/lesa i sl.) osim u cilju poboljšanja hidroloških i ekoloških uslova staništa;
- ⊗ eksploatacija nafte, gasa, mineralnih sirovina, treseta i građevinskog materijala;
- ⊗ izvođenje geoloških i drugih istražnih radova koji nisu u cilju unapređenja prirodnih i kulturnih vrednosti dobra;
- ⊗ izgradnja novih objekata (nisko i visokogradnje), osim privremenih za potrebe sprovođenja mera zaštite i unapređenja dobra;
- ⊗ kod rekonstrukcije objekata povećanje spratnosti i gabarita
- ⊗ promena namene zemljišta u smeru intenzivnijeg korišćenja (izgradnja ribnjaka, pretvaranje livada i pašnjaka u obradivo zemljište, pretvaranje drugih tipova poljoprivrednog zemljišta u voćnjake i vinograde);
- ⊗ otvaranje deponija i deponovanje čvrstog i tečnog otpada;
- ⊗ svako zagađivanje životne sredine i izvođenje svih drugih radova koje potencijalno mogu ugroziti zaštićeno prirodno dobro.

Pored obezbeđivanja aktivnosti već spomenutih u II zoni (videti prethodnu stranu) , u III zoni se obezbeđuje još i:

- ☒ određivanje i uređenje prostora za turističke i sportsko-rekreativne aktivnosti; rekonstrukcija hortikulturnog nasleđa;
- ☒ uređenje i rekonstrukcija starih turističkih objekata u tradicionalnom stilu;
- ☒ održavanje otvorenih vodenih površina na mestima predviđenim za rekreaciju;
- ☒ izgradnja ograničenog broja tipskih, daščanih molova;
- ☒ sportski ribolov;
- ☒ korišćenje poljoprivrednog zemljišta i stočarstvo na tradicionalan način; integralna poljoprivreda i proizvodnja zdrave hrane.

2.2. Posebne mere zaštite - Organizacija i realizacija programa posebnih mera zaštite

Kako je već u prethodnim poglavljima analizirano ovakve mere biće neophodne na površinama:

- lokaliteta Kamaraš u cilju revitalizacije parka i šumskog staništa

Snimanje starog parka i sakupljanje dokumentacije o originalnom stanju i izrada projektne dokumentacije za rekonstrukciju. Na površinama u II stepenu potrebno je sačini ti program revitalizacije koji će sadržati :čišćenje invazivnih vrsta i unošenje autohtonih vrsta drveća i šiblja.

Takođe razmotriti mogućnosti izmuljivanja jezera Kamaraš i njegove revitalizacije.

- lokalitet Siget – revitalizacija livada

Nakon utvrđivanja preciznih granica zaštite, promene namene u katastru može se pristupiti realizaciji programa uvođenja tradicionalnih vidova korišćenja (ispaša, košenje).

Ostaci stepske zajednice na padinama Rekovog brega (Zapadne padine Rekovog brega, najviši severni delovi Sigeta) imaju ulogu staništa za očuvanje retkih vrsta lokalne flore. Potrebno je primeniti mozaično košenje i paljenje vegetacije u cilju unapređenja stanja degradiranih delova.

- lokalitet Kudelsko jezero – revitalizacija vodenog ogledala

Nakon promene namene u katastru (njiva u trstik), usklađivanja načina korišćenja resursa sa svim subjektima (lokalna samouprava, vovoprivreda, zaštita prirode, upravljač), pristupiće se izradi hidrotehničkog projekta faznog uređenja dela Kudelnog jezera i njegovoj realizaciji.

- lokalitet Fojo – revitalizacija tršćaka i grupacija drveća /šumaraka

Ostaci tresetinih livada su na vrlom malim fragmentima. Revitalizacijom samog vodotoka u sklopu prekograničnog projekta povećale bi se ove površine i popravili uslovi staništa. Održavanje i revitalizacija fragmenata šumaraka vrbe ive, uklanjanjem invazivnih vrsta i čišnjenjem.

Održavanje i revitalizacija fragmenata šumaraka vrbe ive, uklanjanjem invazivnih vrsta i čišnjenjem.

10) Aktivnosti na promociji vrednosti zaštićenog područja;

Dosadašnji status zaštite bio skoro nevidljiv a takođe i prirodne vrednosti ovog zaštićenog područja. Zato se u narednom periodu mora promovisati Kamaraš, njegove vrednosti ali i mogućnosti razvoja. Način realizacije zavisice svakako od raspoloživih finansijskih sredstava ali i od uključivanja svih subjekata i korisnika područja (lokalna samouprava, civilne organizacije, zainteresovani stručnjaci).

- Organizacija predavanja i radionica sa raznim ciljnim grupama (školska deca, lokalno stanovništvo, lovci i sl.)
- Realizacija turističkih i edukativnih programa (posetilačke staze, ekokampovi, prirodnjačke šetnje, šetnje tragom kulturnih vrednosti i sl.)
- Objavljivanje štampanih i elektronskih publikacija posvećenih vrednostima PP „Kamaraš“ (vodiči po stazama sa edukativnim sadržajem, turističke mape, vodiči kroz prirodne vrednosti, plakati i dr.)

Deca na izletu – leto 2017

11) Studijska (istraživačka), programska, planska i projektna dokumentacija potrebna za sprovođenje ciljeva i aktivnosti;

Kao preduslov za sprovođenje aktivnosti a u skladu sa Rešenjem Pokrajinskog zavoda *br.03-869/2 od 24.05.2017 potrebno je :*

-Utvrđiti spoljne granice zaštićenog područja (postojeće međe katastarskih parcela) – Geodetski elaborat

-Promena kulture poljoprivrednog zemljišta postojećeg tršćaka (promeniti kulturu njive i livada u trstik-močvara)- Elaborat

-Promena namene i kulture parcela u šumi Kamaraš (označavanje parkovskih površina u katastru nepokretnosti) - Elaborat

Za sprovođenje aktivnosti na uređenju park šume Kamaraš biće potrebni elaborat o sadašnjem stanju, plan uređivanja i izvođačka dokumentacija.

Za uređivanje delova Kudelnog jezera kao preduslov je Plan detaljne regulacije prostorne celine, zatim izrada faznog koncepta uređenja, izrada hidrotehničkog projekta.

U razvijanju eko turističkih i rekreativnih sadržaja (posetilačke staze, lokacije izletišta, kampa i dr.) potreban je Program razvoja ovih aktivnosti, izvođački projekti za pojedine lokacije.

Za uvođenje tradicionalnih vidova korišćenja (iapaša, košenje, gajenje starih rasa i sl.) potreban je Program razvoja tradicionalne poljoprivrede u Parku prirode „Kamaraš“

12) Oblici saradnje i partnerstva sa lokalnim stanovništvom i drugim vlasnicima i korisnicima nepokretnosti

Od velike je važnosti da lokalno stanovništvo prepozna svoj interes u čuvanju prirodnih vrednosti i očuvanju „lepih predela“ kao deo mogućnosti svog razvoja u okruženju zaštićenog područja (eko turizam, brendiranje proizvoda tradicionalne i organske proizvodnje)

Imajući u vidu površinu zaštitne zone i brojne korisnike na ovom području, Upravljač će težište rada morati stalno bazirati na kontaktu i saradnji. Prvo tokom planiranja aktivnosti pojedinih korisnika, radi pravovremenog usklađivanja sa propisanim režimima, a zatim i tokom realizacije aktivnosti.

- Održavanje sastanaka sa lokalnim stanovništvom i korisnicima
- Informisanje o prirodnim vrednostima i merama koje se sprovode kao i o mogućnostima razvoja
- Organizovanje zajedničkih akcija na održavanju i čišćenju (smeće, čišćenje šikara, košenje zaraslih površina i sl.)
- Razvijanje tradicionalne poljoprivrede – formiranje partnerstva u izradi Programa razvoja tradicionalne poljoprivrede u Parku prirode „Kamaraš“ i realizacije ispaše i košenja

13) Aktivnosti i mere na sprovođenju plana sa dinamikom i subjektima realizacije plana upravljanja i način ocene uspešnosti njegove primene

Obuka čuvarske službe o svim aspektima zaštite, upoznavanje sa terenom.

*Rok: mart 2018
Nosilac :Upravljač*

Izrada tabli oznaka zaštićenog područja prema Pravilniku o obeležavanju zaštićenih područja i postavljanje na pristupnim pravcima

*Rok: novembar-decembar 2018
Nosilac : Upravljač*

Rad čuvarske službe - Nadziranje sprovođenja propisanih zabrana i kontrolisanje načina i obima korišćenja u dozvoljenim radnjama

*Rok: kontinuirano
Nosilac :Upravljač*

Izrada Godišnjih programa upravljanja Parkom prirode „Kamaraš“ za tekuću godinu

*Rok: novembar tekuće godine
Nosilac : Upravljač*

Izrada Godišnjih izveštaja upravljanja Parkom prirode „Kamaraš“ za tekuću godinu

*Rok: mart naredne godine
Nosilac : Upravljač*

Izrada Pravilnika o unutrašnjem redu

*Rok: avgust 2018
Nosilac : Upravljač*

Pribavljanje uslova zaštite prirode za čišćenje šume Kamaraš od invazivnih vrsta

*Rok: jun 2018
Nosilac : Upravljač*

Čišćenje delova šume Kamaraš od invazivnih vrsta

*Rok: kontinuirano od novembar 2018
Nosilac : Upravljač*

Utvrdjivanje spoljne granice zaštićenog područja (postojeće međe katastarskih parcela) na terenu u skladu sa Rešenjem Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode br.03-869/2 od 24.05.2017

*Rok: novembar 2018
Nosilac :Opština Kanjiža.*

Promena kulture poljoprivrednog zemljišta na prostoru postojećeg tršćaka (promeniti kulturu njive u kulturu močvare) u skladu sa Rešenjem Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode br.03-869/2 od 24.05.2017

*Rok: decembar 2018
Nosilac :Opština Kanjiža.*

Pribavljanje mišljenje vodoprivrede o mogućem najvećem vodostaju u Kudeljnom jezeru u skladu sa Rešenjem Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode br.03-869/2 od 24.05.2017

*Rok: mart 2018
Nosilac :Opštinska uprava- organizaciona jedinica za životnu sredinu, Upravljač*

Aktivnosti na organizovanju istraživačkih aktivnosti i monitoringa sa organizacijama Mladi istraživači Srbije, BID “Josif Pančić”, ULJP „Riparia“

*Rok: svake godine u skladu sa finansijskim mogućnostima
Nosilac :Upravljač.*

Organizacija jednodnevnog ekološkog pilot kampa u saradnji sa ULJP“Riparia“

*Rok: maj-juni 2018
Nosilac :Upravljač.*

Organizacija prezentacije zaštićenog područja i mogućnosti razvoja

*Rok: decembar 2018
Nosilac :Upravljač, MZ Horgoš.*

Aktivnosti na promociji

- Organizacija predavanja i radionica sa raznim ciljnim grupama (školska deca, lokalno stanovništvo, lovci i sl.)
- Realizacija turističkih i edukativnih programa (posetilačke staze, ekokampovi, prirodnjačke šetnje, šetnje tragom kulturnih vrednosti i sl.)
- Objavljivanje štampanih i elektronskih publikacija posvećenih vrednostima PP „Kamaraš“ (vodiči po stazama sa edukativnim sadržajem, turističke mape, vodiči kroz prirodne vrednosti, plakati i dr.)

*Rok: kontinuirano u skladu sa finansijskim mogućnostima
Nosilac :Upravljač,opština Kanjiža, MZ Horgoš, druge zainteresovane civilne organizacije.*

Aktivnosti na izradi studijske (istraživačke), programske, planske i projektne dokumentacije potrebne za sprovođenje ciljeva i aktivnosti

- Promena namene i kulture parcela u šumi Kamaraš (označavanje parkovskih površina u katastru nepokretnosti) – Elaborat

*Rok: 2019. godina
Nosilac : opština Kanjiža*

- Uređenje park šume Kamaraš biće potrebni elaborat o sadašnjem stanju, plan uređivanja i izvođačka dokumentacija.

*Rok:2025. godina
Nosilac : Upravljač u saradnji sa zainteresovanim subjektima*

- Za utvrđivanje mogućnosti izmuljivanja i uređenja jezera Kamaraš biće potrební elaborat o sadašnjem stanju, plan uređivanja i izvođačka dokumentacija.

Rok:2025. godina

Nosilac : Upravljač u saradnji sa zainteresovanim subjektima

- Uređivanje delova Kudelnog jezera kao preduslov je Plan detaljne regulacije prostorne celine

Rok:2020. godina

Nosilac : opština Kanjiža

- Uređenje Kudelnog jezera - izrada faznog koncepta uređenja, izrada hidrotehničkog projekta.

Rok:2027. godina

Nosilac : Upravljač u saradnji sa zainteresovanim subjektima

- Razvijanje eko turističkih i rekreativnih sadržaja (posetilačke staze, lokacije izletišta, kampa i dr.)
-Program razvoja ovih aktivnosti, izvođački projekti za pojedine lokacije

Rok:2019. godina

Nosilac : Upravljač i MZ Horgoš u saradnji sa zainteresovanim subjektima

Aktivnosti na saradnji i partnerstvu sa lokalnim stanovništvom i drugim vlasnicima i korisnicima nepokretnosti

- Održavanje sastanaka sa lokalnim stanovništvom i korisnicima
- Informisanje o prirodnim vrednostima i merama koje se sprovode kao i o mogućnostima razvoja
- Organizovanje zajedničkih akcija na održavanju i čišćenju (smeće, čišćenje šikara, košenje zaraslih površina i sl.)

• Rok:kontinuirano

• Nosilac : Upravljač i MZ Horgoš

Aktivnosti na saradnji i partnerstvu sa lokalnim stanovništvom i drugim vlasnicima i korisnicima nepokretnosti u cilju razvijanja održivog korišćenja

- Razvijanje tradicionalne poljoprivrede –u izradi Programa razvoja tradicionalne poljoprivrede u Parku prirode „Kamaraš“ i
- realizacije ispaše i košenja

• Rok:2022

• Nosilac : Upravljač i MZ Horgoš u saradnji sa zainteresovanim subjektima

Aktivnosti na formiranju multifunkcionalnog zaštitnog pojasa na severozapadnom i zapadnom delu zaštićenog područja

• Rok:2025

• Nosilac : Upravljač i MZ Horgoš u saradnji sa zainteresovanim subjektima

14) Finansijska sredstva i druge materijalne pretpostavke za izvršavanje poverenih poslova u upravljanju zaštićenim područjem i način njihovog obezbeđenja

U sadašnjem trenutku Zakonom je uređeno da se sredstva za zaštitu i razvoj zaštićenih područja obezbeđuju iz budžeta a u skladu sa kategorijom zaštite, iz prihoda koji se ostvare vršenjem delatnosti Upravljača (ukoliko postoji), od naknada za korišćenje zaštićenog područja i iz drugih izvora u skladu sa zakonom. Odlukom su ovi vidovi finansiranja takođe navedeni. Kako je u tački 5 ovog privremenog Plana elaborirano u ovom trenutku Upravljaču je na raspolaganju:

-budžet opštine Kanjiža

-sredstva d.o.o. „HorGas-Consult“

Svakodnevna praksa pokazuje da sistemski mnoga pitanja nisu jasno rešena i da postoji stalan nedostatak sredstava za realizaciju osnovnih poslova u zaštiti dobra kao što su: redovan nadzor, praćenje stanja, aktivne mere zaštite, stručni kadar i oprema.

Sledeća finansijska tabela sačinjena je po modelu koje je Ministarstvo predvidelo kao obrazac planiranja finansija za upravljače zaštićenih područja.

	Врста расхода	Извори и износи средстава (у динарима)						
		1. Буџет РС	2. Соп. прих.	3. Буџет АПВ	4. Буџет ЈЛС	5. ДПП	6. Остала средства	Укупно
А.	А.0 Чување, одржавање и презентација заштићеног подручја							
	А.1. Чуварска служба				4.000.000	2.000.000		
	А.1.1. Бруто зараде чувара,				4.800.000	2.400.000		
	А.1.2. Остали трошкови чуварске службе (гориво, дневнице, службена одећа и обућа, инструменти и опрема)				5.000.000	2.500.000		
	А.1.3. Набавке средстава рада (чамац, возило и др)				300.000	2.500.000	1.500.000	

Б.	А.2. Одржавање							
	А.2.1. Бруто зараде осталог особља запосленог код управљача на пословима управљања заштићеним подручјем и материјални трошкови њиховог рада,				6.000.000	2.000.000	1.000.000	
	А.2.2. Материјални трошкови одржавања заштићеног подручја (навести главне трошкове одржавања, без спецификације појединачних износа: обележавања и одржавања чистоће, санација и др.				3.000.000	3.000.000	2.500.000	
	А.3. Презентација							
	А.3.1. Материјални трошкови у вези презентације вредности и развоја научних, образовних и културних функција,				1.600.000	1.600.000	1.200.000	
	А.3.2. Заснивање информационог система/ ГИС-а и др				400.000	400.000	400.000	
	Укупно А.0				25.100.000	16.400.000	6.600.000	
Б.	Б.0. Управљање посетиоцима							
	Б2. Центар за посетиоце (материјални трошкови изградње, опремања, одржавања)				2.200.000	3.500.000	3.000.000	

	Б.3. Остали трошкови (штампање материјала и др)				1.500.000	1.500.000	2.000.000	
	Укупно Б.0				3.700.000	5.000.000	5.000.000	
Г.	Г. 0. Праћење и унапређење стања заштићених подручја							
	Г.1. Мониторинг				800.000	800.000	1.800.000	
	Г.2. Г.2. Реинтродукција, реколонизација				850.000	1.200.000	2.500.000	
	Г.3. Рекултивација и др.				2.000.000	3.000.000	5.000.000	
	Укупно Г.0				3.650.000	5.000.000	9.300.000	
Д.	Д.0. Уређење простора и одрживо коришћење природних ресурса				2.500.000	4.000.000	60.000.000	
	Д.3. Пројекти уређења простора (ако има материјалних трошкова, односно ако је управљач носилац пројекта)				1.500.000	3.000.000	3.000.000	
	Д.5-Д.8 у даље (пољопривреда, шумарство, лов, риоболов, рибарство, туризам,)				2.000.000	3.000.000	5.000.000	
	Укупно Д.0				6.000.000	10.000.000	68.000.000	
Е	Е.0. Остали, некатегорисани трошкови				2.000.000	3.000.000	4.000.000	
	Е.1. Противпожарна заштита и појаве пожара				800.000	1.200.000	2.000.000	
	Е.2.....							
	Укупно Е.0				2.800.000	4.200.000	6.000.000	
	Укупно планирани расходи				41.250.000	40.600.000	94.900.000	

Plan upravljanja Parka prirode “Kamaraš” izrađuje se u skladu sa postojećim stanjem podataka i dokumentacije.

Polazišta za izradu ovog Programa su:

1. Prirodne vrednosti, karakteristike i stanje zaštićenog prirodnog dobra Kamaraš (izvor: *Studija sa predlogom zaštite za Park prirode "Kamaraš"/ Zavod za zaštitu prirode Srbije 2005, naučni i stručni radovi sa ovog područja, terenski uvid*)
2. Zakonska rešenja, obaveze, uslovi, mogućnosti i ograničenja u vezi sa zaštitom, uređivanjem i korišćenjem i razvojem područja iz oblasti poljoprivrede, vodoprivrede, šumarstva i zaštite kulturnih dobara.
3. Planovi, osnove, programi i dokumentacija korisnika područja (*važeće šumske i lovne osnove za područje, važeća urbanistička dokumentacija,*)
4. Uslovi zaštite prirode Rešenje Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode br.03-2716/2 od 20.11.2017
5. Praksa i sistem finansiranja zaštite prirodnih vrednosti i dobara i način njihovog obezbeđivanja

Obrađivač:
Vesna Vider, dipl.ing

Direktor:
Ljubomir Knežević, Master